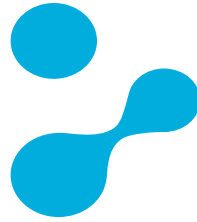

samk

Satakunnan ammattikorkeakoulu
Satakunta University of Applied Sciences

ALISA JALAVA

Euran alakoulujen luokanopettajien lastensuojelun tietämys

SOSIAALIALAN TUTKINTO-OHJELMA
2021

Tekijä Jalava, Alisa	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK	Päivämäärä Tammikuu 2022
	Sivumäärä 36	Julkaisun kieli Suomi
Julkaisun nimi Euran alakoulujen luokanopettajien lastensuojelun tietämys		
Tutkinto-ohjelma Sosiaalian koulutusohjelma		
Tiivistelmä <p>Tässä opinnäytetyössä tarkasteltiin Euran alakouluissa työskentelevien luokanopettajien tietoutta lastensuojelusta sekä lastensuojelun kanssa tehtävästä yhteistyöstä. Työssä pyrittiin selvittämään kokevatko opettajat tunnistavansa lastensuojelun tarpeen, tuntevansa lastensuojelun kentän sekä kaipaavatko opettajat asian tiimoilta lisää tietoa.</p> <p>Opinnäytetyö toteutettiin kvantitatiivisen tutkimusmenetelmän tavoin talvella 2021. Tutkimuksen tulokset kerättiin lähettämällä opettajille internetissä täytettävä Google Forms -kyselykaavake. Vastauksia saatiin viidestä Eurassa toimivasta alakoulusta.</p> <p>Koska kouluikäisten lasten opettajat ovat päivittäin tekemisissä oppilaidensa kanssa, saattavat he huomata huolen lapsesta tai lapsen kotioloista ensimmäisten joukossa. Huolen herätessä pitäisi olla selvillä, miten tulee toimia. Kouluilla on tällaisessa tilanteessa ohjeistuksia omaan moniammatilliseen toimintaan, miten oppilaita voitaisiin koulussa auttaa. Yhteydenotto lastensuojeluun sekä sen kanssa tehtävä yhteistyö on kuitenkin vierasta aluetta monelle opettajalle. Sitä ei ilmeisesti käydä juurikaan läpi edes opettajakoulutuksessa.</p> <p>Opinnäytetyön tutkimuksen tuloksissa todettiin opettajilla olevan tilastollisesti hyvin vaihtelevasti tietoutta lastensuojelun kentästä. Monessa tutkimuksen kysymyksessä vastaukset jakautuivat kahtia melko tasaisesti. Lastensuojeluilmoituksen tekeminen sekä lastensuojelullisen prosessin eteneminen oli suhteellisen hallussa noin puolella kyselyyn vastanneista opettajista. Puolestaan epävarmuutta lastensuojeluilmoituksen tekemisestä ja yhteistyöstä lastensuojelun kanssa koki myös noin puolet kyselyyn vastanneista. Suurin osa opettajista oli kerännyt tietonsa itse ja osa työpaikan tarjoamasta koulutuksesta tai esimiehiltä ja työkavereilta. Kaikki vastanneet olivat sitä mieltä, että kaipaisivat asian tiimoilta lisää tietoutta.</p>		
<u>Asiasanat</u> Lastensuojelu, koulutoimi, moniammatillisuus, huolenpito, havainnointi		

Author Jalava, Alisa	Type of Publication Bachelor's thesis	Date January 2022
	Number of pages 36	Language of publication: Finnish
Title of publication The knowledge of child protection within class teachers in primary schools in Eura		
Degree program Bachelor of social services		
Abstract This thesis examined the knowledge about child protection and co- operation with child protection within class teachers working in primary schools in Eura. The work sought out to determine if teachers feel they recognize the need of child protection, know enough about the field of child protection to determine whether teachers experience the need of child protection and do they feel the need for more information about the field of child protection. The thesis was conducted using a quantitative research method in the winter of 2021. The results of the study were collected by sending a Google Forms questionnaire to teachers via the internet. Responses were received from five primary schools operating in EURA. Because teachers are dealing with their students every day, they may be the first ones to notice the concern about the child or their home conditions. When the concern rises, it should be clear how to act. Schools have guidelines on how to get multi-professional help to students. However, contact with child protection and co-operation with it is a foreign area for many teachers. Apparently even the teacher training program doesn't cover the subject enough. The results of the thesis study found that teachers have statistically widely varying knowledge about the field of child protection. In many questions in the study, the answers were evenly split in half. About half of the teachers said they knew how to make a child protection notification and knew roughly how the child protection process progresses from it. The other half felt insecure about making a child protection notification. Most of the teachers had acquired their knowledge by themselves, received it from training provided by the workplace, or from supervisors and co-workers. Everyone who responded felt they needed more information on child protection.		
<u>Key words</u> child protection, educational department, multi-professionalism, nurture, observation		

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 LASTEN SUOJELU	6
2.1 Lasten suojele – lastensuojelu.....	6
2.2 Ehkäisevä lastensuojelu	6
2.3 Lastensuojeluilmoitus	7
2.4 Lapsi lastensuojelun asiakkaana	9
2.4.1 Avohuollon tukitoimet.....	9
2.4.2 Huostaanotto	10
2.4.3 Sijaishuolto	11
3 LASTENSUOJELU KOULUSSA.....	12
3.1 Oppilaan hyvinvointi.....	12
3.2 Oppilashuolto	13
3.2.1 Yhteisöllinen oppilashuoltoryhmä – YHR	14
3.2.2 Yksilöllinen oppilashuolto.....	15
3.3 Huolen havaitseminen – varhainen tuki koulussa.....	16
3.4 Lastensuojelun asiakas koulussa	18
3.4.1 Lastensuojelun asiakas oppilaana.....	18
3.4.2 Koulunkäynnin haasteet ja mahdolliset tuen tarpeet lastensuojelun asiakkaalla	19
3.5 Moniammatillinen yhteistyö	20
3.5.1 Lastensuojelun ja koulun yhteistyö avohuollon asiakkaan sekä sijoitetun lapsen asioissa	21
3.5.2 Haasteet.....	22
4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	23
4.1 Opinnäytetyön tehtävä	23
4.2 Työelämäyhteys – kohderyhmän rajaus.....	23
4.3 Tutkimusmenetelmä.....	23
4.4 Aineiston keruu	24
5 TUTKIMUSTULOKSET	25
5.1 Vastaaajien taustatiedot	25
5.2 Ehkäisevä lastensuojelu ja huolen havaitseminen.....	26
5.3 Lastensuojeluilmoitus ja lastensuojelun asiakas oppilaana.....	27
6 JOHTOPÄÄTÖKSET.....	33
LÄHTEET	

1 JOHDANTO

Tein opinnäytetyönäni tutkimuksen Euran alakoulujen luokanopettajien lastensuojelun tietämyksestä. Idea tutkimukseen lähti omasta kokemuksestani lasten päivähoidon puolelta. Olen työskennellyt lähihoitajakoulutuksen jälkeen pääasiassa päiväkodeissa. Omissa lähihoitajaopinnoissani ei opetettu lastensuojelusta juuri mitään, ja töissä ollessani se ehkä myös näkyi. Joissakin tilanteissa lastensuojelun tuntemus olisi ollut tärkeää, sillä huolta kyllä ilmentyi. Lastensuojelullinen huoli pitäisi kaikkien lasten kanssa töitä tekevien tunnistaa. Tämän pohjalta aloinkin pohtimaan asiaa koulujen näkökulmasta. Kouluissa opettajat tuntevat omat oppilaansa hyvin, tekevät yhteistyötä vanhempien kanssa ja huomaavat varmasti, jos oppilaan käytöksessä tai kasvuoloissa tapahtuu muutoksia. Näin ollen he ovat varmasti ensimmäisiä, joilla huoli saattaisi herätä. Jos koulun keinot asian suhteen eivät riitä, tulisi silloin osata ottaa yhteyttä lastensuojeluun.

Kouluissa tehdään myös paljon töitä jo lastensuojelun asiakkaana olevien oppilaiden ja heidän perheidensä kanssa. Lastensuojelun asiakkaana olevalla oppilaalla saattaa olla koulunkäynnissä haasteita, joko keskittymisen, koulussa käymättömyyden tai muiden lapsen elämässä olevien haasteiden vuoksi. Jotta opettajat pystyisivät auttamaan oppilaita parhaansa mukaan, pitää heillä itselläänkin olla ymmärrystä ja tietoa lastensuojelun kentästä. Lastensuojelun ja koulujen yhteistyö on varsinkin sijoitettujen lasten arjen sujumisen kannalta tärkeää. Yhteistyö on päivittäistä eikä aina aivan mutkatonta. Onko esimerkiksi opettajilla riittävät valmiudet lastensuojelun tarpeen huomaamiseen ja lastensuojelun kanssa yhteistyön tekemiseen? Koska varhaiskasvatuksen puolelta tutkimuksia ja opinnäytetöitä on tehty jonkin verrankin, halusin suunnata oman opinnäytetyöni koulujen opettajiin.

2 LASTEN SUOJELU

2.1 Lasten suojelu – lastensuojelu

Lasten suojelu kuuluu koko yhteiskunnalle. Sen avulla rakennetaan terveellinen ja turvallinen kasvuympäristö jokaiselle lapselle. Vaikka vanhemmilla onkin suurin vastuu lapsen hyvinvoinnista, on päättäjillä ja viranomaisilla suuri vaikutus koko lapsiväestön hyvinvointiin. Lapsen etu on otettava huomioon ensisijaisesti kaikissa toimissa, niin julkisella kuin yksityisellä sektorilla. (Lapsen oikeuksien sopimus 60/1991, 3 art; Puonti, ym., 2004, s.3.)

Lastensuojelu on lapsi ja perhekohtaista työtä, jota toteutetaan sosiaalitoimessa. Sen sisällön määrittää mm. lastensuojelulaki sekä sosiaalihuoltolaki. Jos vanhemmat eivät pysty vastaamaan lapsen tarpeisiin ja lapsen etu ei toteudu, on yhteiskunnalla velvollisuus puuttua lapsen elämään. Tällöin lapsen elämässä olevien aikuisten tulisi ottaa yhteyttä lastensuojeluun. Lastensuojelua toteutetaan tekemällä palvelutarpeen arviointi/lastensuojelutarpeen selvitys sekä asiakassuunnitelma. Lasta ja perhettä pyritään ensisijaisesti auttamaan erinäisten tukitoimien avulla lapsen asuessa kotona, mutta joissain tapauksissa lapsen eduksi voidaan katsoa myös sijoitus kodin ulkopuolelle. (Ihalainen, Kettunen 2016, s.42.)

2.2 Ehkäisevä lastensuojelu

Ehkäisevän lastensuojelun avulla pyritään lisäämään lapsiväestön hyvinvointia sekä takaamaan hyvät edellytykset lapsuuteen. Ehkäisevällä lastensuojelulla edistetään lasten kasvua ja kehitystä ja turvataan tasapuoliset mahdollisuudet yhteiskunnassa. Vaikeuksien syntymistä ja niiden syventymistä voidaan ehkäistä mm. tukemalla vanhempia ja heidän mahdollisuuksiaan hyvään vanhemmuuteen. Lapsien hyvinvointia voidaan parantaa kasvuoloihin vaikuttamalla ja tukemalla perhettä ja lasta palveluiden sekä taloudellisen tuen avulla. Ehkäisevässä lastensuojelussa korostuu aikuisten vastuu lapsiväestöstä, mutta siihen kuuluu myös lasten ja nuorten osallisuus. (Puonti, ym., 2004, s.155-163.)

Kunnalla on velvollisuus ehkäisevän lastensuojelun järjestämiseen. Vastuu siitä jakautuu monille eri tahoille ja toimijoille. Ehkäisevä lastensuojelu on tulevaisuuteen tähtäävää ja sen tavoitteena on lapsiväestön suojeleminen ja sen tarpeisiin vastaaminen, riskien poistaminen sekä mahdollisuuksien avaaminen. (Puonti, ym., 2004, s.155-163.)

Ehkäisevällä lastensuojelulla pyritään etsimään ja kehittämään sekä kaikille kohdennettuja hyvinvointia tukevia palveluita ja tuen muotoja, että tietyille lapsiryhmälle tai elämäntilanteessa oleville kohdennettuja palveluita. Palveluiden avulla ehkäistään lasten ja nuorten huono-osaisuutta ja syrjäytymisen riskiä. Kunnallisella tasolla ehkäisevää lastensuojeluntyötä tehdään mm. sosiaalitoimen eri sektoreilla, varhaiskasvatuksessa, terveydenhuollossa, harrastusten kautta sekä koulutoimissa. Perhettä voidaan tukea myös taloudellisen tuen, tuki- ja neuvontapalveluiden sekä hoitopalveluiden avulla. (Puonti, ym., 2004, s.154.)

Koulu on olennaisessa osassa lastensuojelun ehkäisevässä työssä sekä siinä, että lasten turvattomuus sekä suojelun tarve huomataan, ja että näihin tilanteisiin puututaan viipymättä. Kun lasta tuetaan mahdollisimman varhain peruspalveluissa kuten koulussa, voidaan jopa välttyä varsinaisen lastensuojelun toimilta. Sitä tehokkaampaa apu yleensä on, mitä varhaisemmassa vaiheessa sitä saadaan. (Ihalainen, Kettunen, 2016, s.103-104.) Oppilashuolto on osa kouluissa tapahtuvaa ehkäisevää lastensuojelua. Se näkyy oppilaiden jokapäiväisessä elämässä ja siksi onkin hyvin merkittävässä roolissa. Turvaamalla oppimisympäristö ja luomalla turvallisten aikuisten verkoston myös koulussa, lisätään oppilaiden hyvinvointia. Kouluissa saatavat palvelut, kuten terveydenhoitajan, kuraattorin tai psykologin palvelut, ovat myös osa ehkäisevää lastensuojelua. Yhteistyö vanhempien kanssa, oppilaiden havainnointi sekä päihdekasvatus sisältyvät myös tähän. (Puonti, ym., 2004, s.168-173.)

2.3 Lastensuojeluilmoitus

Ehkäisevistä toimista huolimatta, lapsen etu ei välttämättä aina toteudu. Jos lapsen hyvinvoinnista, kotiololoista tai edun toteutumisesta on huolta, tulee pohtia lastensuojeluilmoituksen tarpeellisuutta. Lastensuojeluilmoitus on sosiaalitoimeen tehtävä ilmoitus lastensuojelun tarpeessa olevasta lapsesta. Sen avulla lapsi/perhe saatetaan

lastensuojelun tietoisuuteen ja näin perheelle voidaan saada apua. Lastensuojeluilmoituksen tekemiseen voi olla monta syytä. Huolen saattaa aiheuttaa lapsen oma käyttäytyminen, kasvuolosuhteet, hoidon ja huolenpidon puute tai vanhempien tilanne. Lapsi saattaa vaarantaa oman kasvunsa ja kehityksensä käyttämällä esimerkiksi päihteitä tai olemalla itsetuhoinen. Joskus huolenaiheena voi olla myös vanhempien jaksaminen. Jos vanhemmalla on esimerkiksi mielenterveysongelmia, voi jaksaminen lasten kanssa olla vähissä ja se ymmärrettävästi heijastuu lapseen. (Mahkonen, 2003, s.9-17; Ihalainen, Kettunen, 2016, s.110.)

Lastensuojeluilmoitusta tehtäessä ei ole oleellista pohtia, aiheuttaako ilmoituksen tekeminen lastensuojelussa toimia tai millaisia tukimuotoja lastensuojelusta voitaisiin perheelle antaa. Tärkeintä on itselle herännyt huoli lapsen tilanteesta. Vaikka tiedossa olisikin lapsen tai perheen olevan jo lastensuojelun asiakkaita, ei ilmoitusta voi silti jättää tekemättä. Sosiaaliviranomaiset eivät välttämättä tiedä perheen todellisesta tilanteesta kaikkea, vaikka tiiviissä yhteistyössä olisivatkin. (Mahkonen, 2014, s. 326-334.)

Lastensuojeluilmoituksen voi tehdä kuka tahansa mutta, ilmoitusvelvollisilla on siihen virkansa puolesta velvollisuus. Ilmoitusvelvollisiin kuuluu mm. poliisi ja pelastuslaitos, varhaiskasvatus ja koulutoimi. Varhaiskasvatuksessa ja kouluissa opettajat ja hoitajat näkevät lapsia päivittäin. He huomaavat muutokset lasten elämässä ja ovatkin usein ensimmäisiä, joilla huoli saattaa herätä. Siksi esimerkiksi kouluissa on tärkeää tiedostaa, milloin lastensuojeluilmoituksen tekeminen on tarpeen. (Mahkonen, 2003, s. 9-17; Ihalainen, Kettunen, 2016, s.110) Vaitiolovelvollisuuskään ei estä lastensuojeluilmoituksen tekemistä. Se ei siis myöskään estä koulutoimea tekemästä ilmoitusta, vaikka lapsi tai vanhempi olisikin luottamuksellisesti kertonut huolistaan. Ilmoituksen on velvollinen tekemään aina se henkilö, jolla huoli on herännyt, eikä sen tekemistä voi sysätä muille. Joissakin tapauksissa ilmoituksen voi kuitenkin tehdä yhdessä esimerkiksi koulukuraattorin, rehtorin tai esimerkiksi oppilashuoltoryhmän tai monialaisen asiantuntijaryhmän vastuuhenkilön kanssa. Ilmoituksen tekemisestä on aina suotavaa ilmoittaa sekä oppilaalle itselleen, että hänen vanhemmilleen. Ilmoitusvelvollisuuden piirissä olevat henkilöt, eivät voi virassa ollessaan tehdä nimetöntä ilmoitusta. (Mahkonen, 2014, s. 326-331; Lastensuojelulaki 417/2007, 5 luku 25 §.)

2.4 Lapsi lastensuojelun asiakkaana

Lapsen tullessa lastensuojelun tietoisuuteen, esimerkiksi hänestä tehdyn lastensuojeluilmoituksen kautta, tehdään ensimmäiseksi palvelutarpeen arviointi. Jos sen perusteella katsotaan lastensuojelulle olevan tarvetta, tulee lapsesta ja hänen perheestään lastensuojelun asiakkaita. Lapsen tullessa lastensuojelun asiakkaaksi, hänelle määrätään oma sosiaalityöntekijä, joka tapaa lasta ja perhettä, laatii asiakassuunnitelman ja päättää palveluista joita lapsen/perheen on mahdollista saada. Hän tuntee lapsen asiat ja varmistaa lapsen edun tapahtuvan. Sosiaalityöntekijän työparina perheen asioissa saattaa toimia myös sosiaalihoaja, joka voi esimerkiksi tehdä perheessä perhetyötä. (Puonti, ym., 2004, s.85-87.)

2.4.1 Avohuollon tukitoimet

Lastensuojelussa toimitaan ”lievimmän riittävän toimenpiteen” -periaatteen mukaisesti. Sen mukaan käytettävissä olevista toimenpidevaihtoehdoista viranomaisen on käytettävä lievintä mahdollista perheen tilanteeseen puututtaessa. Lasta ja perhettä pyritäänkin auttamaan ensisijaisesti lapsen asuessa kotona, avohuollon tukitoimien avulla. (Puonti, ym., 2004, s.85-87.) Avohuollon palvelut ovat aina vapaaehtoisia ja niihin tarvitaan sekä molempien huoltajien/vanhempien, että 12-vuotta täyttäneen lapsen suostumus. Tukitoimien tarkoituksena on edistää lapsen myönteistä kehitystä, sekä tukea vanhemmuutta ja heidän kasvatuskykyään. Avohuollon tukitoimiin on ryhdyttävä viipymättä, jos lapsen kasvuolosuhteet tai hänen oma käytöksensä eivät turvaa hänen terveyttä ja kehitystä. (Taskinen, 2012, s. 69-71.)

Avohuollon tukitoimien kirjo on laaja. Sosiaalihoaja voi auttaa koulukiusattua lasta, käydä keskustelemassa vaikeuksissa olevan oppilaan kanssa, tehdä kotikäyntejä perheiden kotiin tai viedä lastensuojelun asiakaslapsia vaikka retkelle. Lastensuojelutarpeen johtuessa taloudellisista syistä, on kunnan järjestettävä perheelle taloudellista tukea. Lapselle voidaan myös myöntää taloudellista tukea esimerkiksi harrastuksiin, koulunkäyntiin, tai ihmissuhteiden ylläpitämiseen esim. junalippujen avulla. Kunnan on järjestettävä tukea lapsen ja perheen ongelmatilanteen selvittämiseen, järjestettävä lasten päivähoido, lapsiperheiden kotipalvelu, tukihenkilö tai -perhe, vertaisryhmä -toimintaa, loma- ja virkistystoimintaa, lastenhoitopalveluja ja terapiaa sekä perhetyötä.

(Taskinen, 2012, s. 69-71.) Yksi avohuollon tukitoimista voi olla myös sijoitus oman kodin ulkopuolelle. Lapsi voidaan sijoittaa joko yksin, tai perheen/huoltajien kanssa, tai sen henkilön kanssa joka lapsen hoidosta ja huolenpidosta vastaa. Avohuollon tukitoimena sijoitus on aina lyhytaikaista ja sen tarpeellisuutta ja tarkoituksenmukaisuutta arvioidaan säännöllisesti. (Ihalainen, Kettunen, 2016, s. 114.)

Avohuollon tukitoimien avulla voidaan tukea myös koulunkäyntiä. Sosiaalityöntekijä tai sosiaaliohjaaja voi esimerkiksi mennä aamulla oppilaan kotiin avustamaan kouluun lähdössä tai tukihenkilö voi avustaa oppilasta koulutehtävien kanssa. Koulussa olisi tärkeää tietää oppilaan lastensuojelun asiakkuudesta ja tukitoimista, jotta opettaja pystyy suhtautumaan tilanteeseen sen vaatimalla tavalla. Se helpottaa sekä oppilaan, että vanhempien kanssa tehtävää yhteistyötä. Tämän vuoksi moniammatilliset palaverit, joihin osallistuu tilanteen mukaan ammattilaisia sosiaalitoimesta, koulusta sekä muista oppilaan verkostossa olevista tahoista, ovat tärkeitä. Ne antavat arvokasta tietoa oppilaan ja perheen tilanteesta koululle. Samoin koulukuulumiset ja havainnot koulusta ovat merkittävässä roolissa lapsen tilanteen kokonaisuuden hahmottamisessa myös lastensuojelun ammattilaisten taholla. (Taskinen, 2012, s. 12, 20-23.)

2.4.2 Huostaanotto

Jos avohuollon tukitoimet ovat riittämättömät tai niitä ei oteta vastaan, joutuu sosiaalityöntekijä pohtimaan, täytyvätkö huostaanoton kriteerit. Huostaanotto on konkreettinen ja jyrkkä toimi, jolla puututaan perheen itsemääräämisoikeuteen. Se rajaa vanhempien huoltajuutta sekä oikeutta päättää mm. lapsen asuinpaikasta ja päivittäisistä asioista. Huostaanoton myötä vastuu lapsen arjen järjestämisestä siirtyy vanhemmilta kunnan sosiaalilautakunnalle. (Puonti, ym., 2004, s. 77-78.) Huostaanotto voidaan toteuttaa vain siinä tapauksessa, jos puutteet lapsen huolenpidossa tai muut kasvuolosuhteet uhkaavat vakavasti vaarantaa lapsen terveyttä tai kehitystä tai lapsi omalla käytöksellään (esim. päihteiden käyttö, rikokset) vaarantaa ne itse. Ennen huostaanottoa on kuitenkin todettava muut tukimuodot riittämättömiksi ja huostaanoton on oltava lapsen edun mukaista. (Lastensuojelulaki 417/2007, 9 luku 40 §; Taskinen, 2012, s. 84-85.)

Huostaanotto on tilapäinen toimenpide ja, kuten lastensuojelussa yleisestikin, pyritään perheen jälleenyhdistämiseen. Huostaanotto voidaan purkaa, jos siihen ei ole enää perusteita ja sen katsotaan olevan lapselle eduksi. Jos huostaanotto puretaan tai lapsi on ollut sijoitettuna kodin ulkopuolelle yli puoli vuotta, siirtyy lapsi/perhe jälkihuollon piiriin. Jälkihuollon tarkoituksena on saattaa lapsi takaisin kotiin sijoituksen päätyttyä, tai tilanteesta riippuen auttaa häntä itsenäistymisen kanssa. Jälkihuoltoa voidaan toteuttaa mm. harrastusten, terapian tai koulunkäynnin tukemisena, tai esimerkiksi perhetyön tai perhekuntoutuksen keinoin. (Taskinen, 2012, s. 106-108, 150-152.)

2.4.3 Sijaishuolto

Jos kodin ei katsota olevan lapsen edun mukainen ja hänen kasvuaan ja kehitystään turvaava, voidaan lapsi sijoittaa asumaan muualle. Sijaishuolto tarkoittaa lapsen huolenpidon järjestämistä kodin ulkopuolella. Sijaishuoltoa voidaan järjestää huostaanoton, kiireellisen sijoituksen tai avohuollon sijoituksen yhteydessä. Se voidaan toteuttaa laitos- tai perhehoitona. Perhehoito voidaan järjestää lapselle jo tutussa perheessä, kuten sukulaisen, ystävän tai muun läheisen perheessä. Toinen vaihtoehto perhehoitolle on sijoitus sijaisperheeseen, joka on usein luonnollisempi ja kodinomaisempi sijoituspaikka lastensuojelulaitoksiin nähden. Erityisesti pienten lasten kohdalla pyritään suosimaan perhehoidon muotoa. Toinen vaihtoehto sijaishuollolle on laitoshuolto. Laitoshuolto saattaa olla tarkoituksenmukaisempi kuin perhehoito, jos sijoitus on lyhytaikainen tai jos lapsi on paljon tukea tarvitseva. Lastensuojelulaitoksia on erilaisia elämän eri tilanteissa oleville lapsille, näitä ovat mm. vastaanottokoti, lastenkoti, koulukoti ja nuorisokoti. (Taskinen, 2012, s. 17.)

Sijaishuollossa lapsi elää normaalia arkea, käy koulussa, harrastuksissa, näkee ystäviään jne. Sijaishuollossa olevan lapsen koulunkäynti ei välttämättä poikkea toisten oppilaiden koulunkäynnistä juuri mitenkään. Toiset oppilaat eivät välttämättä edes tiedä lapsen asuvan muualla kuin omien vanhempiensa kanssa. Opettajalle asia kuitenkin näyttäätyy eri tavalla. Normaalisti opettaja tekisi yhteistyötä suurimmaksi osaksi lapsen vanhempien kanssa. Sijaishuollossa olevan oppilaan yhteyshenkilö kuitenkin on useimmiten sijaishuollon ammattilainen. Sosiaalityöntekijä voi olla yhteydessä opettajaan ja toisin päin, mutta päivittäisissä asioissa oppilaan asioista huolehtii

sijaishuoltopaikan aikuinen/aikuiset. Kuitenkin myös sijoitetun lapsen vanhemmat saattavat olla aktiivisesti läsnä lapsen koulunkäynnissä ja mukana lapsen asioita käsittelevissä palavereissa. Sijoitetun lapsen ympärillä pyörivä verkosto onkin usein laajempi kuin kotonaan asuvan oppilaan ja sen kokonaisuuden hahmottaminen ottaa aikansa. (Jahnukainen, 2012, s.236-242.)

3 LASTENSUOJELU KOULUSSA

3.1 Oppilaan hyvinvointi

Oppilas viettää koulussa suuren osan arjestaan. Siksi on tärkeää, että hänen hyvinvoinnistaan huolehditaan myös siellä. Oppilaan hyvinvoinnista huolehtiminen on moniosainen ja laaja kokonaisuus, jota koko koulun henkilökunta omalta osaltaan toteuttaa. Siihen lukeutuu opetuksen lisäksi niin kouluruokailu, välitunnit kuin yhteisöllisyys ja ystävyysuhteetkin koulussa. Koska kouluikäisen lapsen elämässä sekä vanhemmat että opettajat ovat suuressa roolissa hänen kasvaessaan, on näiden tahojen yhteistyö myös oppilaan hyvinvoinnin kannalta tärkeää. Vaikka opettajien ja vanhempien yhteistyö nykypäivänä tapahtuu pääasiassa Wilman kautta, ovat vanhempainillat ja erinäiset palaverit kuten vanhempainvarit/arviointikeskustelut myös yhteistyön välineitä. Terveystiedon ja koululiikunnan avulla pyritään lisäämään perheiden terveystottumuksia myös koulun ulkopuolelle, esim. kouluterveyskyselyn ja Move-mittauksen keinoin. (Ekebom, ym., 2000, s. 93.)

Lisäksi oppilaan hyvinvoinnista huolehtimiseen kuuluu myös erinäisten palveluiden mahdollistaminen. Esimerkiksi kouluterveydenhuolto, psykologi- ja kuraattoripalvelut sekä monialaisen asiantuntijaryhmän tuki ovat lakisääteisiä palveluita, joita koulun tulee tarvittaessa tarjota. Kouluissa tehdään myös yhteistyötä muiden viranomaisten kuten lastensuojelun, poliisin tai nuorten vastaanoton kanssa. Yhteistyö voi olla yksilökohtaista, oppilaan asioissa yhteydenpitoa tai ehkäisevää toimintaa kuten päihdevaalistusta. (Opetushallitus, 2021.)

Nämä kaikki yhdessä muodostavat laajan kokonaisuuden, joka on osa oppilashuoltoa. Oppilashuoltoon kuuluu niin ennaltaehkäisevät kuin korjaavatkin toimet ja sen tehtävänä on koko kouluyhteisön hyvinvoinnista huolehtiminen. Se on oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa määrättyä toimintaa, johon kuuluu niin ympäristöstä, yhteisöstä kuin yksittäisestä oppilaasta huolehtiminen. (Oppilashuoltolaki 1287/2013, 1 luku 2-3 §.)

3.2 Oppilashuolto

Opiskeluhoito on oppilas- ja opiskelijahuollon yhteinen määritelmä, mutta oppilashuolto termiä käytetään yleisesti puhuttaessa perusopetuksessa olevasta opiskeluhoitosta.

Oppilashuolto on kokonaisuus, jolla pyritään turvaamaan oppilaiden psyykkistä ja fyysistä terveyttä, sosiaalista hyvinvointia sekä itse oppimista kouluympäristössä. Oppilashuollon tarkoituksena on pitää oppimisympäristö sekä -yhteisö turvallisena, terveellisenä ja esteettömänä kaikille oppilaille. Sen tavoitteena on pyrkiä ehkäisemään ongelmien syntymistä ja turvata varhainen tuki sitä tarvitseville. Oppilashuoltoon kuuluu koko kouluyhteisön hyvinvoinnin turvaaminen suuremmissa kuvissa, mutta myös yksittäisten oppilaiden hyvinvoinnin, oppimiskyvyn ja osallisuuden edistäminen. Ongelmien ehkäisy lisäksi, oppilashuolto on myös oppimisvaikeuksia sekä terveydellisiä, psyykkisiä ja sosiaalisia ongelmia korjaavaa toimintaa. Oppilashuollon tehtävänä on tarvittavien opiskeluhoitopalveluiden järjestäminen moniammatillisen yhteistyön keinoin sekä vanhempien/hoitajien kanssa tehtävän yhteistyön edistäminen. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2018, s. 7-9.)

Oppilashuolto ei kuitenkaan ole pelkästään oppilaan hyvinvoinnista huolehtimista, vaan se tukee sekä opettajan työtä että myös vanhempien työtä kasvattajina. Oppilashuollon avulla kehitetään koulua ja opetusta ja se otetaan huomioon esimerkiksi opetussuunnitelmia tehdessä (Jahnukainen, 2012, s. 182-199).

Oppilashuoltoon sisältyy sekä yhteisöllinen, että yksilöllinen oppilashuolto. Nimensä mukaisesti yhteisöllinen oppilashuolto suuntaa koko yhteisön hyvinvointiin ja

yksilöllinen oppilashuolto keskittyy yksilöihin ja yksittäisten oppilaiden hyvinvointiin. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2018, s. 10.)

3.2.1 Yhteisöllinen oppilashuoltoryhmä – YHR

Yhteisöllisen oppilashuollon avulla lisätään koulun yhteisöllisyyttä ja osallisuutta sekä edistetään koko kouluyhteisön hyvinvointia. Hyvä ilmapiiri, toiminnallisuus ja luovuus sekä kiireettömyys opetuksessa ovat yhteisöllisen oppilashuollon keinoja, joita opettaja voi opetuksessaan huomioida. Yhteisöllistä oppilashuoltoa toteuttaa kuitenkin koko koulun henkilökunta. Sen tehtävä on enemmän ennaltaehkäisevä kuin korjaava, ja sen keinoin toteutetaan mm. ehkäisevää lastensuojelua. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2018, s. 10.)

Yhteisöllinen oppilashuoltoryhmä eli YHR on keskeinen hyvinvointityön rakentaja, ja sellainen löytyy jokaisesta koulusta. YHR:n puheenjohtajana toimii koulun rehtori, muut jäsenet voivat koostua esimerkiksi opetushenkilöstöstä, terveydenhoitaja- ja kuraattori sekä psykologipalveluiden edustajista, sekä itse oppilaista ja heidän vanhemmistaan/huoltajistaan. Tarvittaessa YHR:ään voidaan tilanteen mukaan kutsua myös muita toimijoita, kuten koulun nuorisotyöntekijä, sosiaalitoimi tai poliisi. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2018, s. 15-21.) Yhteisöllisessä oppilashuoltoryhmässä ei koskaan käsitellä yksittäistä oppilasta, vaan yhteisöllisiä koko koulua tai luokkaa koskevia asioita. YHR:stä opettaja voi kuitenkin saada apua, jos hänellä on herännyt huoli jostakin oppilaasta. Asiaa käsitellään nimettömästi, mutta asian tiimoilta voidaan koota erikseen moniammatillinen asiantuntijaryhmä, jos se nähdään tarpeelliseksi, ja jos huoltaja antaa siihen suostumuksensa. Yleisesti YHR:n tehtävänä on yhteisöllisen oppilashuollon suunnittelu ja toteuttaminen. Kuitenkin yksilöllisen oppilashuollon käytännöistä sopiminen ja erilaisista palveluista tiedottaminen kuuluvat YHR:n tehtäviin. Sen tehtävänä on myöskin varmistaa, että oppilashuollossa toimivat henkilöt ovat tietoisia yhteistyökumppaneista ja osaavat toimia, jos tarvitaan yhteyttä esimerkiksi lastensuojeluun tai poliisiin. YHR vastaa siis koko koulun oppilashuollon suunnittelusta, kehittämisestä, sen toteutumisesta sekä arvioinnista. (Oppilashuoltolaki 1287/2013, 2 luku 14 §; Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2018, s. 15-21.)

3.2.2 Yksilöllinen oppilashuolto

Yksilöllinen oppilashuolto keskittyy yhteisön sijaan yksittäisiin oppilaisiin. Sen tavoitteena on oppilaan koulunkäynnin ja hyvinvoinnin turvaaminen, oikeiden palveluiden tarjoaminen sekä kehityksen, terveyden ja oppimisen seuranta ja niiden edistäminen. Yksilölliseen oppilashuoltoon kuuluu mm. terveydenhoitajan ja lääkärin palvelut ja terveystarkastukset sekä kuraattorin ja psykologin palvelut. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2018, s. 10.)

Jos YHR:ssä todetaan opettajalla olevan suuri huoli jostakin oppilaasta, voidaan asian tiimoilta koota kokoon erillinen asiantuntijaryhmä. Oppilaan tilanteeseen voi kysyä neuvoa ja siitä voi puhua nimettömästi, mutta jos asiasta puhutaan oppilaan nimellä, pitää pyytää vanhemmilta suostumus. Ryhmään osallistuvat vain ne henkilöt, jotka asian suhteen on välttämätöntä kutsua ja kokoonpano katsotaan aina tapauskohtaisesti. Mahdolliset osallistujat voivat olla YHR:n jäseniä, oppilaan luokanopettaja tai asian kannalta joku muu konkreettisesti keskeinen opettaja. Oppilaan suostumuksella tai joissain tapauksissa vain huoltajankin suostumuksella, voidaan ryhmään kutsua myös koulun ulkopuolisia toimijoita. Tällaisia opiskeluhuollon yhteistyötahoja ovat esimerkiksi lastensuojelu, etsivä nuorisotyö, perheneuvola tai vaikka joku oppilaalle läheinen ihminen. Monialaisuuden avulla keskusteluun syntyy erilaisia näkökulmia, jonka avulla saadaan kuhunkin tilanteeseen parhaiten sopivat ratkaisut. Monialaisen asiantuntijaryhmän osallistujilla on oikeus vaihtaa keskenään kaikkea tietoa, joka on käsiteltävän asian kannalta oleellista, ilman vaitiolovelvollisuuden tuomia esteitä. (Mahkonen, 2014, s.63-65.)

Monialaisesta asiantuntijaryhmästä voi olla apua, jos oppilaasta herää huoli, eikä opettajan tuki ja yhteistyö oppilaan ja huoltajan kanssa ole tuonut toivottavaa muutosta tilanteeseen. Monialainen asiantuntijaryhmä voi käsitellä esimerkiksi oppilaan tuen tarpeen selvittämistä tai mahdollisten oppilashuollon palveluiden, kuten psykologitapaamisten järjestämistä. Ryhmän tehtävänä on tukea oppilasta ja hänen oppimisedellytyksiään sekä ohjeistaa ja tukea opettajaa oikeiden tukitoimien ja -toimijoiden piiriin. (Mahkonen, 2014, s.63-65, 84-88.)

3.3 Huolen havaitseminen – varhainen tuki koulussa

Koulussa tehtävä arviointi ja oppilaan havainnointi liittyvät usein opetukseen ja oppimiseen sekä koulukäyttäytymiseen. Ne kuitenkin kertovat myös paljon oppilaan kokonaisvaltaisesta hyvinvoinnista. Pienetkin asiat saattavat kiinnittää opettajan huomion ja herättää huolta, sillä hän näkee omia oppilaitaan lähes joka päivä. Tärkeää olisikin kirjata ylös omia havaintojaan, sillä yksittäiset huomiot eivät välttämättä jää mieleen. Muistiinpanot auttavat muistamaan, millainen huolta herättänyt tilanne oli; oliko mukana muita lapsia tai henkilökuntaa ja mitä tilanteessa tapahtui. Muistiinpanot saattavat myös nostaa nopeammin esille, jos yhdestä oppilaasta on useita merkintöjä. Ymmärrettävää toki on, ettei opettajalla välttämättä ole kiireen keskellä aikaa kirjoitella sivutolkulla muistiinpanoja. Kuitenkin tilanteissa, joissa opettajalla ehkä itsellä on epävarma olo mitä tilanteessa tulisi tehdä, voivat muistiinpanot toimia hyvänä työvälineenä. Niiden avulla myös asiasta keskustelu muiden kanssa saattaa olla luontevampaa, kun kaikkea ei tarvitse muistin varasta kertoa. (Huhtanen, 2007, s. 132.)

Huolen havaitsemiseen on olemassa myös erilaisia keinoja ja lomakkeita. Huolen aiheiden hahmottamiseksi opettaja saattaa kaivata jonkinlaista työvälinettä, jolla pystyy jäsentämään itselleen oman huolen määrän. Tällainen työväline on esimerkiksi ”Huolen vyöhykkeet”.

Taulukko 1: Huolen vyöhykkeet (Eriksson, Arnkil, 2005, s. 25).

Huoleton tilanne	Pieni huoli		Harmaa vyöhyke		Suuri huoli	
1	2	3	4	5	6	7
Ei lainkaan huolta	Pieni huoli tai ihmettely käynyt mielessä; luottamus omiin mahdollisuuksiin vahva	Huoli tai ihmettely käynyt toistuvasti mielessä; luottamus omiin mahdollisuuksiin hyvä.	Huoli kasvaa; luottamus omiin mahdollisuuksiin heikkenee.	Huoli tuntuva; omat voimavarat ehtymässä.	Huolta paljon ja jatkuvasti; lapsi/nuori vaarassa. Omat keinot loppumassa.	Huoli erittäin suuri; lapsi/nuori välittömässä vaarassa. Omat keinot lopussa.
		Ajatuksia lisävoimavarojen tarpeesta.	Mielessä toivomus lisävoimavaroista ja kontrollin* lisäämisestä.	Selvästi koettu lisävoimavarojen ja kontrollin lisäämisen tarve.	Lisävoimavaroja ja kontrolloita saatava mukaan heti.	Muutos lapsen tilanteeseen saatavat heti.

* kontorolli= tilanteen hallinnan lisääminen esim rajoittamalla jotain epätoivottavaa asiaa

Huolen vyöhykkeistö on luotu helpottamaan oman huolen määrän arvioimista. Se on seitsemänportainen taulukko, joka on jaettu neljään vyöhykkeeseen. Pienen huolen vyöhykkeellä opettaja kokee huolta olevan vähän, mutta hän luottaa omiin voimavaroihinsa ja auttamismahdollisuuksiinsa. Suuren vyöhykkeen kohdalla opettaja arvioi oppilaan olevan jo vaarassa ja tilanne vaatii välittömiä toimia joihin omat keinot eivät riitä. (Huhtanen, 2007, s. 132-133.) Toinen apuväline huolen tunnistamiseen on huoliseula. Huoliseula lomakkeiden avulla pystytään paneutumaan huolta herättäviin aiheisiin oppilaan kehityksessä tai käyttäytymisessä, mutta myös vanhempien toiminnassa ja vanhemmuudessa sekä oppilaan kotioloissa. Huoliseula -lomake saattaa olla myös hyvä työväline vanhempien/huoltajien kanssa käytäviin keskusteluihin, jos huolta on havaittavissa. (Huhtanen, 2007, s. 134-138.) Työvälineitä käytettäessä on kuitenkin hyvä muistaa, että ne määrittelevät oman huolen määrää. Jokaisella työntekijällä ja asianosaisella voi olla tilanteesta omanlaisensa käsitys. Vaikka työvälineet onkin luotu helpottamaan huolen havaitsemista ja sen määrittelyä, voi toinen kokea huolen olevan eri tasolla kuin toinen. Apuvälineiden avulla opettaja pystyy kuitenkin arvioimaan omien keinojen riittävyttä ja mahdollisten lisäresurssien tarvetta. (Huhtanen, 2007, s. 132-133.)

Huolen saattaa herättää oppilas, joka on huolimattoman näköinen, väsynyt tai nälkäinen, likaisen oloinen tai vuodenaikaan nähden erikoisesti pukeutunut. Ensimmäisestä havainnosta ei vielä voi johtopäätöksiä tehdä, mutta hetken seurailun jälkeen opettaja varmasti huomaa onko kyse kertaluontoisesta tilanteesta vai vaikuttaako oppilaan kotioloissa olevan puutteita. Koulun pienemmät oppilaat saattavat puhua avoimestikin asioistaan ja hakea opettajalta lohtua mieltä painaviin asioihin. Jos opettajalla herää huoli oppilaasta tai hänen kotioloistaan on syytä tehdä asialle jotakin. (Ekebom, ym., 2000, s. 147-148.) Huolen herätessä ensimmäisenä askeleena on hyvä sopia keskusteluaika lapsen vanhempien kanssa. Vanhempia/huoltajia tavatessa on opettajan otettava puheeksi huolta aiheuttavat asiat. Asioista keskustelu jo itsessään saattaa tuoda tilanteeseen muutosta. Vanhempien kanssa voidaan myös sopia esimerkiksi oppilaan kuraattorikäynneistä, perheneuvolaan yhteydenotosta tai ohjata perhettä muiden palveluiden piiriin. Lähtökohtaisesti perhettä pyritään auttamaan hyvässä yhteistyössä. Mitä varhaisemmassa vaiheessa perheelle saadaan oikeanlaista tukea, sitä pienemmällä toimilla selvittää. Parhaimmillaan varhainen tuki saattaa estää ongelmien kasaantumisen sekä ehkäistä tilanteen kriisiytymisen. (Ihalainen, Kettunen, 2016, s.105.)

Varhainen tuki koulussa voidaan toteuttaa esimerkiksi koulukuraattorin, -psykologin tai -terveydenhoitajan avulla. Koulukuraattori on koulun sosiaalityöstä vastaava taho ja voi auttaa oppilaita ja perheitä ongelmissa, jotka liittyvät koulunkäyntiin, kiusaamiseen, mielenterveyteen, kaverisuhteisiin tai kouluun sopeutumiseen. Koulupsykologi keskittyy enemmän oppilaiden kanssa tehtäviin oppimisvaikeus ja -vahvuus tutkimuksiin, kuten lukihäiriö-, tai tarkkaavaisuushäiriö tutkimuksiin. Psykologin tehtävänä kouluissa on myös olla opettajien apuna, jos he kaipaavat konsultointi apua sekä osallistua vanhempien kanssa tehtävään yhteistyöhön. Koulupsykologi voi myös tarvittaessa tehdä palveluohjausta, jos siihen jonkun oppilaan kohdalla on tarvetta. (Taskinen, 2012, s. 41-42.)

Jos vanhemmat/huoltajat eivät vastaa puheluihin tai viesteihin, tai eivät saavu esimerkiksi vanhempainiltoihin tai sovittuihin neuvotteluihin, on syytä huolestua. Jos opettaja kokee, että oppilaan turvallisuus ja hyvinvointi on vaarassa, on hänen toimittava. Opettaja voi konsultoida oppilashuollon työntekijöitä ja asian tiimoilta voidaan koota kasaan monialainen asiantuntijaryhmä. Opettaja voi myös itse ottaa yhteyttä sosiaaliviranomaisiin ja kysyä apua, jos ei tiedä pitäisikö tilanteessa esimerkiksi tehdä lastensuojeluilmoitus. (Ekebom, ym., 2000, s. 147-148.) Lastensuojeluilmoituksen tekeminen kouluissa kuitenkin saattaa joskus tuntua vaikealta. Ehkä ajatellaan, että koulun omat keinot voisivat tilanteessa riittää. Toisaalta myös saatetaan pelätä vanhempien/huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön vaikeutumista ilmoituksen tekemisen jälkeen. Nämä eivät kuitenkaan saa olla esteenä ilmoituksen tekemiseen. (Mahkonen, 2014, s.326-334.)

3.4 Lastensuojelun asiakas koulussa

3.4.1 Lastensuojelun asiakas oppilaana

Vaikka koulusta tehtäisiin lastensuojeluilmoitus, ei koulu välttämättä saa tietää miten asia on edennyt sosiaalitoimessa. Se on opettajien ja koulun kannalta harmillista, mutta jos syytä yhteistyölle ei nähdä, ei sosiaalitoimi voi kertoa asiakkaan tilanteesta ilmoituksen tehneelle taholle. Jos lastensuojeluilmoituksen jälkeen tehdyn palvelutarpeen

arvioinnin perusteella on tarvetta lastensuojelulle, tulee lapsesta ja perheestä lastensuojelun asiakkaita. Lastensuojelun asiakkaana oleva lapsi ei välttämättä erotu muusta luokasta mitenkään, eikä opettajakaan välttämättä tiedä, jos hänen oppilaansa on esimerkiksi lastensuojelun avohuollon tukitoimien piirissä. Aina ongelmat eivät heijastu kouluun, vaikka se yleistä onkin. Silti koulun olisi tärkeää tietää lastensuojelun asiakkuudesta, jotta oppilas voidaan kohdata hänen tarvitsemallaan tavalla. Opettajankin on tällöin helpompi ymmärtää kokonaiskuva oppilaan tilanteesta. Varsinkin sijoitetun lapsen kohdalla opettajalla pitäisi olla tieto ja selvyys lapsen tilanteesta, sillä lapsen sijoittaminen kodin ulkopuolelle lyhytaikaisesti on oppilaalle itselleen suuri muutos. Samalla myös oppilaan koulunkäynti saattaa kokea kolauksen. Tällaisessa tilanteessa, kuten muutenkin, oppilaan hyvä suhde opettajaan on suojaava tekijä. Siksi lapsella on myös oltava mahdollisuus rakentaa jatkuvia suhteita koulun työntekijöihin, eikä oppilaan asioista vastaavia henkilöitä tulisi vaihtaa kuin painavista syistä. (Jahnukainen, 2012, s.240-242.)

Jokainen oppilas on yksilöllinen, oli hän sitten lastensuojelun asiakas tai ei. Avohuollon tukitoimin voidaan auttaa lasta esimerkiksi koulukiusaamisessa tai vanhempien jaksamisen vuoksi. Lastensuojelun tarpeeseen saattaa olla syynä monenlaiset asiat. Se saattaa liittyä oppilaaseen, vanhempaan tai vaikka oppilaan sisarukseen. Vaikka sijaishuollossa olevia oppilaita yhdistääkin jokin kasvuun ja kehitykseen vaikuttanut vaaratekijä tai riski, ei heidänkään voida luonnehtia kuuluvan samaan ryhmään. Sijoituksen syihin saattaa olla monenlaisia taustatekijöitä ja ne ovat voineet vaikuttaa oppilaaseen monin eri tavoin. Siksi yksilöllinen arviointi ja ennakkoluuloton asenne heitä kohtaan on tärkeää. Levottomasti käyttäytyvä ja tunnilla häiriköivä oppilas saattaa olla ahdistunut vanhempien päihteiden käytöstä, hänellä saattaa olla oppimis- tai keskittymishäiriö tai hän saattaa tarvita silmälasit. Tai kyse voi olla kaikesta edellä mainitusta. Oppimisvaikeuksia, käytöshäiriöitä tai oppimisen edellytyksiä ei voi siis tulkita vain sen kautta, että oppilas on lastensuojelun asiakas. (Jahnukainen, 2012, s.236.)

3.4.2 Koulunkäynnin haasteet ja mahdolliset tuen tarpeet lastensuojelun asiakkaalla

Lastensuojelun astuminen lapsen elämään saattaa vaikuttaa myös koulunkäyntiin. Koulunkäynnin ongelmat ovat kuitenkin usein myös osasyynä lastensuojelun

tarpeeseen. Yleiset ongelmat, joita koulussa voidaan huomata liittyvät oppimisvaikeuksiin, kiusaamiseen, haasteisiin kouluyhteisöön sopeutumisessa sekä poissaoloihin. Kyse kuitenkin harvoin on vain koulu- tai oppimisvaikeuksista. Usein taustalla saattaa olla monia tekijöitä, joiden oireilu näkyy koulussa. Kotiolot ovat oppilaan elämässä hyvin suuressa roolissa ja ne vaikuttavat merkittävästi myös koulunkäynnin sujumiseen. Koska mm. pienten lasten kohdalla huostaanoton syy liittyy yleensä vanhempien ja huoltajien päihteiden käyttöön, perheväkivaltaan tai mielenterveysongelmiin ja kyvyttömyyteen huolehtia lapsesta, ovat lapset voineet vaurioitua myös fyysisesti esimerkiksi sairauksien hoidon laiminlyönnin vuoksi. Tästä syystä heillä saattaa olla tavanomaista enemmän haasteita oppimis- ja kehitysvaikeuksien kanssa, joka näkyy myös koulussa. (Jahnukainen, 2012, s.220, 225-226.)

Paras tapa lastensuojelun avohuollon, tai sijoituksen asiakkaana olevan oppilaan koulunkäynnin takaamiseksi, on hänen tilanteensa huolellinen selvittäminen sekä oppimisen esteiden ja kapasiteetin kartoittaminen. Sen pohjalta voidaan luoda oppilalle hänen mahdollisuuksiensa mukainen koulupolku, tarvittavat tukirakenteet sekä yksilöllinen HOJKS (henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma). Lastensuojelun asiakkaana olevat lapset kaipaavat tavallista koulun arkea, kannustusta, arvostusta sekä ystäviä, kuten kaikki muutkin lapset. He voivat kuitenkin olla haavoittuneempia ja enemmän eksesissä kuin toiset ja sen vuoksi saattavat kaivata erityisen paljon hyväksyntää, itsetunnon tukemista ja huomiota. Joskus vaikeuksien taakse pääsemiseen tarvitaan erityistä osaamista, ohjausta ja kasvatusta sekä selkeistä rajoja. (Jahnukainen, 2012, s.242-243.)

3.5 Moniammatillinen yhteistyö

Sosiaalialalla on tärkeää tiedostaa oman työn ulottuvuudet. Kun pyritään ymmärtämään asiakasta ja hänen tarpeitaan, on tärkeää, että työntekijä pystyy tunnistamaan mitä pystyy itse tekemään ja mitä ei. Silloin asiakkaan palvelu on laadukasta, ja hänet pystytään ohjaamaan oikean tuen piiriin. Tämä vaatii kuitenkin palvelurakenteen osaamista ja moniammatillista yhteistyötä. (Puonti, ym., 2004, s.169.)

3.5.1 Lastensuojelun ja koulun yhteistyö avohuollon asiakkaan sekä sijoitetun lapsen asioissa

Sosiaalityöntekijä laatii lastensuojelun asiakkaana olevalle lapselle asiakassuunnitelman, johon kirjataan mm. lapsen tuen tarpeet ja niiden toteutumistavat. Koulu laatii omasta puolestaan suunnitelman, miten koulussa lapsen opetus järjestetään. Tavoitteena on näiden suunnitelmien yhdensuuntaisuus sekä se, että kaikki osapuolet ovat samaa mieltä toiminnan tavoitteista. Tähän tarvitaan yhteistyötä koulun ja sosiaalitoimen välillä. (Jahnukainen, 2012, s.242.) Jos sosiaalityöntekijä näkee tarpeelliseksi, voi hän soittaa opettajalle ja kysyä oppilaan koulunkäyntiin liittyvistä asioista. Opettajalla on tällöin velvollisuus kertoa sosiaalityöntekijän pyytämät tiedot. Opettaja voi olla yhteydessä myös itse sosiaalityöntekijään ja kertoa, jos oppilaan tilanteessa tapahtuu odottamattomia muutoksia tai hän huolestuu lapsen tilanteesta. (Ekebon, ym., 2000, s. 147-148.) Yksi näkyvimmistä lastensuojelun ja koulun yhteistyömuodoista on sijoitettujen lasten arkisissa asioissa kommunikointi. Toinen näkyvä osuus on palaverit ja keskustelut, joita oppilaiden asioissa järjestetään. Tällaisia esimerkiksi HOJKS-palaverit, joissa oppilaalle luodaan suunnitelma koulunkäynnistä ja sen tukemisesta. Opettaja saattaa osallistua myös sosiaalityöntekijän laatiman asiakassuunnitelman palaveriin, siltä osilta kuin se häntä koskee. Opettajan antama näkemys oppilaasta koulumaailmassa on hyvin tähdellistä tietoa asiakassuunnitelmaa tehdessä. (Jahnukainen, 2012, s. 242.; Pätäri, ym., 2018, s.124-127.)

Sijoitetun lapsen koulunkäynti otetaan aina huomioon sijoitusta tehdessä. Jos syytä paikkakunnan vaihtamiselle ei ole ja sijoitus voidaan mahdollistaa ilman koulun vaihtamista, on se oppilaalle yleisesti ottaen paras vaihtoehto. Kuitenkin monet sijoitetut lapset joutuvat vaihtamaan koulua. Koulunkäynnin järjestäminen voi sujua sulavasti ja joustavasti, mutta se voi törmätä myös hallintobyrokraattisjuridisiin ongelmiin sekä haasteisiin kuntien ja hallintokuntien välillä. Jo ennen sijoitusta pitäisi selvittää min-kälaista tukea oppilas mahdollisesti tarvitsisi ja miten/missä tarpeisiin pystyttäisiin vastaamaan. Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän on oltava yhteydessä sijoituskuntaan ja sen opetuksesta vastaavaan tahoon, jotta pystytään selvittämään tarvittavien tukitoimien mahdollistaminen. (Jahnukainen, 2012, s.217-220.)

Sijoitettu lapsi tuo mukanaan kouluun laajemman ”vanhempien” verkoston, johon sisältyy eri tahoja ja yhteistyökumppaneita. Koulussa oppilaan verkoston hahmottaminen saattaa olla haastavaa, mutta hyvinkin tärkeää. Lapsen sosiaalityöntekijä on vastuussa monista huostaanotetun lapsen elämää koskevista asioista. Sijaisperhe tai sijaishuoltopaikan aikuiset ovat kuitenkin lapsen arjen kannalta hyvin keskeisessä roolissa. He huolehtivat mm. oppilaan läksyistä, koulukyydeistä, Wilma-vieteistä, poissaoloilmoituksista ja ovat koulun kanssa tiiviissä yhteistyössä lähes päivittäin. Myös lapsen vanhemmat saattavat olla kiinnostuneita lapsen koulunkäynnistä, vaikka heillä ei huoltajuutta olisikaan. Nämä kaikki tahot yhdessä koulun kanssa, muodostavat oppilasta sekä koulunkäyntiä tukevan kokonaisuuden. Keskeisissä kouluun liittyvissä päätöksissä ja suunnitelmissa tarvitaan kaikkien tahojen näkemystä. Yhteistyön tulisi näiden välillä olla saumatonta ja sujuvaa. (Jahnukainen, 2012, s. 240-241.)

3.5.2 Haasteet

Koulun ja lastensuojelun yhteistyössä ilmenee myös monia haasteita. Usein haasteet saattavat liittyä kommunikaatioon, väärinymmärryksiin tai laajan verkoston tuomiin tietokatkoksiin. Juha Karvonen teki vuonna 2011 kyselyn kunnille lastensuojelulain perusteella sijoitettujen lasten opetuksen järjestämisestä. Kyselyn tulokset osoittivat, että noin puolet 195:stä vastanneesta kunnasta kokivat saavansa vajavaisesti tietoja sijoitetuista lapsista heidän opetuksensa järjestämiseksi. Tätä kuulee usein myös opettajien suusta. Samaisen kyselyn mukaan noin puolet hänen kyselynsä vastanneista kunnista oli sitä mieltä, että koulun ja yksityisen lastensuojelulaitoksen yhteistyö sujuu ongelmitta, loput eivät osanneet vastata tai olivat eri mieltä. Tämä on aihe, joka kaipaa kehitystä. Usein lastensuojelun ja koulun yhteistyön ongelmaksi koetaan salassapitosäädökset ja tiedonkulun ongelmat. Opettajat kokevat, etteivät he saa oppilaan koulunkäynnin kannalta tarpeeksi tietoa hänen taustoistaan ja mahdollisista haasteista tai tuen tarpeista. Laki kuitenkin mahdollistaa opetuksen ja huollon kannalta tärkeiden asioiden siirtämisen salassapitosäädösten estämättä. (Jahnukainen, 2012, s. 220, 241.) Haasteena lieneekin, minkä tiedon kukakin kokee olevan opetuksen kannalta tärkeää. Mielessä on kuitenkin hyvä pitää se, että lapsen edun kuuluisi ajaa tässäkin asiassa oikeaan suuntaan.

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

4.1 Opinnäytetyön tehtävä

Opinnäytetyön tehtävä oli selvittää Euran kunnassa työskentelevien alakoulujen luokanopettajien lastensuojelun tietämystä. Tutkimuksen tarkoituksena oli kartoittaa opettajien kokemuksia ja tietoutta lastensuojeluun ja huolen havaitsemiseen liittyen. Miten opettajat kokevat tuntevansa lastensuojelun kentän ja miten lastensuojelu heille opettajina näyttäytyy. Samalla kysyttiin heidän omia ajatuksiaan tiedon riittävydestä ja mitä kautta he ovat tietoa aiheesta saaneet. Tutkimus tulokset menevät opinnäytetyön muodossa Euran kunnan käyttöön.

4.2 Työelämäyhteys – kohderyhmän rajaus

Opinnäytetyön yhteistyökumppanina, sekä tutkimuksen tilaajana toimi Euran kunta. Eurassa on kuusi perusopetuksen koulua, jotka antavat alempien vuosiluokkien opetusta, yksi perusopetusta ylemmille vuosiluokille antava koulu sekä yksi erityiskoulu. Tutkimus tehtiin alakouluissa, eli Hinnerjoen, Honkilahden, Kiukaisten, Panelian, Kauttua ja Kirkonkylän -kouluissa. Yhteensä luokanopettajia näissä on noin 43. (Euran kunta, n.d.)

Rajasin tutkimuskohteekseni vain alakoulut, jotta saisin mahdollisimman laadukkaan tutkimustuloksen tietyltä kentältä. Kohdistin kyselyni nimenomaan luokanopettajiin, sillä luokanopettajat ovat omien oppilaidensa kanssa päivittäin tekemisissä. Heidän jos jonkun tulisi huomata lastensuojelullinen huoli ja hallita yhteistyö sosiaalitoimen kanssa. Tästä syystä jätin myös koulun muun henkilökunnan kuten rehtorit, kuraattorit, erityisopettajat ja terveydenhoitajat pois tutkimuksen kohderyhmästä.

4.3 Tutkimusmenetelmä

Tutkimukseni on kyselytutkimus. Kyselytutkimus on yksi määrällisen eli kvalitatiivisen tutkimusmenetelmän tiedon keruu keinoista. Määrällisen tutkimusmenetelmän keinoin pystytään luomaan täsmällisiä ja tilastollisia tuloksia, joiden pohjalta voidaan

luoda yleistyksiä ilmiöstä. Sitä käytetään usein silloin, kun vastaajia on enemmän. Tutkimus voidaan toteuttaa esimerkiksi posti- tai internetkyselyn tai lomakehaastattelun keinoin. (Valli, Aaltola, 2015, s. 12-24.) Koska kyselyni lähti noin 40:lle luokanopettajalle, valitsin tiedon keruu menetelmäksi internetissä täytettävän kyselyn. Tämä oli vaihtoehtoista nopeampi, ja kysely oli helppo lähettää uudestaan, jotta vastauksia saataisiin riittävästi. Kyselynkaavakkeen avulla pystyttiin keräämään lukuja ja tilastoja, joiden pohjalta voitiin luoda kokonaiskuva kerätyistä vastauksista. Koska lomakkeen oli pärjättävä omillaan, ilman itse haastattelijaa, tuli siitä tehdä selkeä ja vaivattomasti vastattava. Väärinymmärryksien ja epäselvyyksien välttämiseksi tutkimuskysymykset valittiin tarkkaan ja niistä pyrittiin tekemään helppolukuisia. (Vehkalahti, 2014, s. 7-16.)

Tutkimus olisi voitu suorittaa myös laadullisen eli kvalitatiivisen tutkimusmenetelmän keinoin, haastattelemalla muutamaa luokanopettajaa esim. teemahaastattelun avulla. Laadullisen tutkimuksen avulla pystytään saamaan kokonaisvaltaisempi ja syvempi käsitys tutkittavasta ilmiöstä. Itse kuitenkin koin, että laajempi otanta ja nimetön kysely on parempi vaihtoehto tutkimuksen tekemiseen. Yksittäisten haastateltavien valinta olisi myös ollut haastavaa, sillä esimerkiksi kokemuksen määrä opettajantyössä, olisi vaikuttanut varmasti joltain osin vastauksiin. (Valli, Aaltola, 2015, s. 12-24.)

4.4 Aineiston keruu

Tutkimusaineisto kerättiin netissä täytettävän google forms -kyselyn avulla. Kyselyyn vastattiin nimettömänä eikä vastauksia myöskään eritelty koulukohtaisesti, sillä osa kouluista on pieniä eikä luokanopettajia ole kuin muutama. Näin pystyttiin varmistamaan myös salassapitosäädösten toteutuminen.

Kysely sisälsi kolme osiota, joista ensimmäisessä oli demografisia kysymyksiä. Niiden avulla pystyttiin hahmottamaan vastaajien taustoja opettajan ammatissa ja näin ollen saatiin parempi käsitys kohderyhmästä. Osiossa kysyttiin mm. kuinka kauan on opettajana toiminut, ja onko kokemusta lastensuojelun asiakkaana olevasta oppilaasta. Kyselyn toinen osio sisälsi suurimmaksi osaksi avoimia kysymyksiä. Vaikka avoimet kysymykset eivät suurissa vastaaja määrissä olekaan edukseen, koin kysymyksien laadun

olevan sellainen, että suljetut kysymykset olisivat mielestäni olleet liian johdattelevia. Kysymykset koskivat mm. opettajien ajatuksia ehkäisevästä lastensuojelusta ja koulun roolista. Kysymysten vastaukset olivat kuitenkin analysoitavissa, sillä ne olivat hyvin samankaltaisia keskenään. Kyselyn kolmas osio sisälsi ainoastaan suljettuja kysymyksiä, joiden analysointi on helpompaa. Kolmannen osion kysymysten avulla kartoitettiin opettajien ajatuksia ja kokemuksia lastensuojelusta ja sen kanssa tehtävästä yhteistyöstä. Osion avulla opettajien lastensuojelun tietämyksestä saatiin kattava kuva ja sitä pystyttiin analysoimaan erilaisten taulukoiden avulla.

Kysely lähetettiin Euran alakoulujen rehtoreille, jotka välittivät viestin kaikille koulun luokanopettajille. Viesti lähetettiin muutamaa otteeseen ja vastausaikaa kyselylle annettiin kerrallaan reilu viikko, jotta sekä rehtori, että opettajat ehtivät siihen reagoimaan.

5 TUTKIMUSTULOKSET

5.1 Vastaajien taustatiedot

Kyselyn ensimmäisen osion avulla selvitettiin vastanneiden taustatietoja. Kyselyyn vastasi 28% Euran kunnassa toimivista luokanopettajista. Vastaajat jakautuivat suhteellisen tasaisesti koulujen välillä, ottaen huomioon koulun opettajien lukumäärän. Kyselyyn vastanneista luokanopettajista 58% oli työskennellyt opettajana yli 15 vuotta, 17% oli työskennellyt 10-15 vuotta, 8% oli työskennellyt 5-10 vuotta ja alle 5 vuotta opettajana työskennelleitä vastaajia oli 17%. Vastaajista puolet kertoivat tehneensä yhteistyötä lastensuojelun kanssa, mutta toisella puolella ei ollut siitä kokemusta. Vastanneista opettajista 50% kertoi luokallaan olleen lastensuojelun avohuolion tai sijoituksen asiakkaana oleva oppilas. Lopuilla ei ollut lastensuojelun asiakkaana olevasta oppilaasta luokalla kokemusta, tai ainakaan tietoa, että näin olisi ollut.

5.2 Ehkäisevä lastensuojelu ja huolen havaitseminen

Kyselyn toisessa osiossa oli avoimia kysymyksiä, joihin saatiin suhteellisen hyvin vastauksia. Ensimmäinen avoinkysymys koski koulun roolia. ”*Mikä rooli mielestäsi koululla on lastensuojelun kentällä*” -kysymykseen vastattiin suhteellisen yhdenmukaisesti. Monet opettajat vastasivat koululla olevan hyvin suuri rooli sekä huolen havaitsemisessa, että kuntoutuksessa. Opettajat kertoivat koulun henkilökunnan tuntevan oppilaat hyvin, jonka myötä muutokset oppilaan käytöksessä tai hyvinvoinnissa on helpposti huomattavissa.

Seuraava avoin kysymys oli; ”*Minkälaista ennaltaehkäisevää lastensuojelua tiedät koulussasi olevan?*”. Kysymys aiheutti hieman enemmän hajontaa vastauksissa. Niissä kuitenkin painotettiin kouluissa saatavia kuraattorin ja psykologin palveluita, sekä muualla annettaviin palveluihin ohjausta. Muita mainittuja asioita oli mm. KiVa-koulutoiminta, kummitoiminta, oppilaskuntatoiminta, Verso-toiminta sekä kuraattorin ryhmätunnit. Esille tuotiin myös moniammatillinen yhteistyöryhmä sekä yhteistyö oppilashuollon kanssa. Tämän lisäksi myös oppilaiden havainnointi, poissaolojen seuraus sekä muut vastaavat varotoimet lueteltiin tähän.

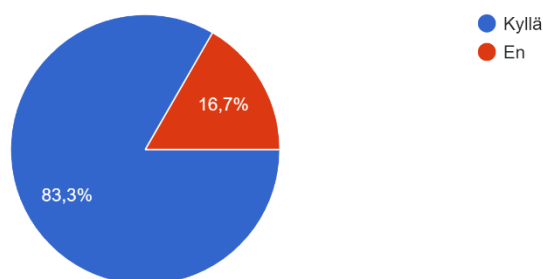
Kysymys ”*Minkälaiset havainnot herättäisivät huolesi oppilaasta tai hänen kotioloistaan?*” sai paljon samankaltaisia vastauksia. Monet vastasivat oppilaan muuttuneen käytöksen tai ulkoisen olemuksen sekä kouluasioiden hoidossa tapahtuneen muutoksen aiheuttavan huolta. Poissaolot, läksyjen tekemättömyys, alakuloisuus tai väsymys näkyivät myös monessa vastauksessa. Lisäksi fyysisen väkivallan merkit, yhteydenpidon haasteet vanhempien kanssa sekä oppilaan vapaa-ajan vietto tavat nousivat vastauksista merkittävinä.

Viimeinen avoin kysymys oli ”*Mitä tekisit tilanteessa, jos itselläsi herää huoli oppilaasta tai hänen kotioloistaan?*”. Tähän vastaukset olivat myös suhteellisen yhdenmukaisia. Monet vastasivat puhuvansa ensimmäisenä oppilaan sekä tämän vanhempien kanssa. Myös kollegoiden kanssa keskustelu, sekä asiasta terveydenhoitajan, erityisopettajan, kuraattorin tai rehtorin kanssa keskustelu nousi monessa vastauksesta esille. Yhteistyö oppilashuollon kanssa sekä yhteydenotto sosiaalitoimeen nousi vastauksista myös muutama otteeseen.

Osion viimeinen kysymys koski sosiaalitoimeen tehtävää nimetöntä yhteydenottoa. Suurin osa vastanneista tiesi, että sosiaalitoimesta voi kysyä neuvoa oppilaan henkilöllisyyttä paljastamatta. Vain muutamalle tämä oli uusi tieto.

9. Tiesitkö, että sosiaalitoimeen voi soittaa ja kysyä mitä tilanteessa kannattaisi tehdä, ilman että kertoo oppilaan tietoja tai tekee suoraan lastensuojeluilmoitusta?

12 vastausta

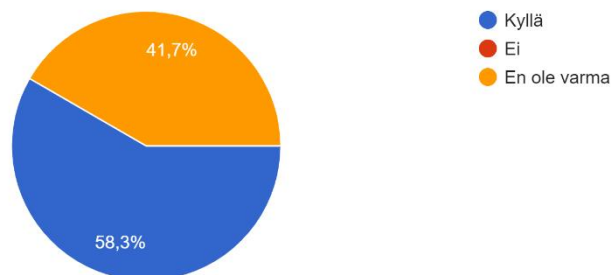

5.3 Lastensuojeluilmoitus ja lastensuojelun asiakas oppilaana

Kolmannessa osiossa kysymyksiä oli yhteensä kolmetoista ja ne keskittyivät pääasiassa lastensuojeluilmoitukseen ja lastensuojelun kanssa tehtävään yhteistyöhön. Osion ensimmäinen kysymys koski lastensuojeluilmoituksen tekemistä. Vastanneista hieman yli puolet kertoi osaavansa tehdä lastensuojeluilmoituksen, kun loput eivät olleet asiasta varmoja.

10. Osaan tehdä lastensuojeluilmoituksen tarpeen vaatiessa.

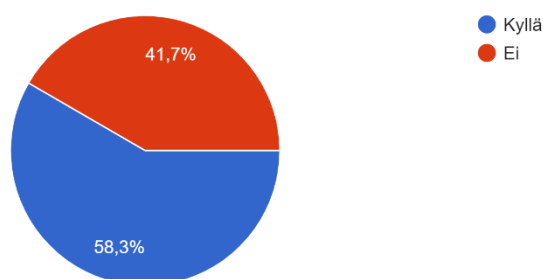
12 vastausta

Samat prosenttiluvut näkyivät myös lastensuojeluilmoituksen tekemisen kokemuksesta. Vastanneista 58.3% kertoi tehneen lastensuojeluilmoituksen koulussa työskennellessään kun taas 41.7%:lla ei ollut siitä kokemusta.

11. Olen tehnyt itse, tai ollut mukana lastensuojeluilmoituksen tekemisessä koulussa työskennellessäni.

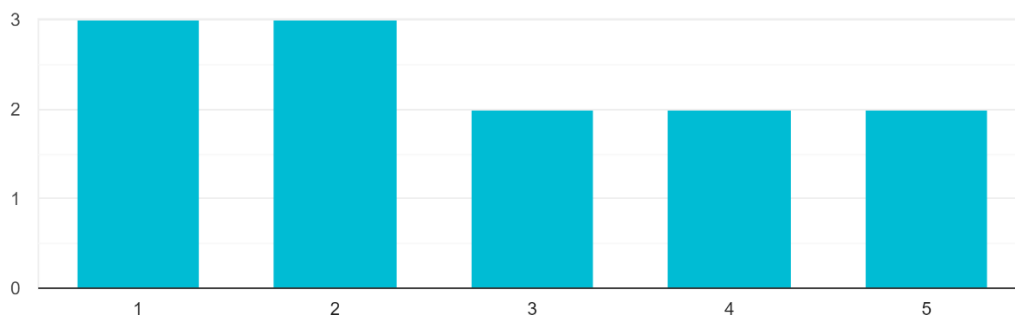
12 vastausta

Ilmoitukset tekemiseen olevan kynnyksen, opettajat kokivat monella tavalla. Kysymys esitettiin muodossa ”Koetko lastensuojeluilmoituksen tekemiseen olevan suuri kynnyks?” ja siihen vastattiin lineaarisesti (1=samaa meiltä – 5= erimielttä). Vastanneista puolet valitsivat vaihtoehdon 1 tai 2 ja loput vastaukset jakautuivat tasaisesti muiden vaihtoehtojen kesken.

12. Koen lastensuojeluilmoituksen tekemiseen olevan suuri kynnyks

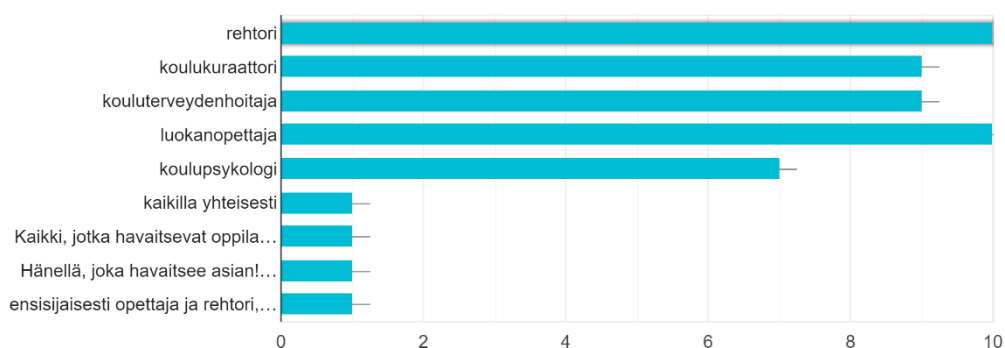
12 vastausta

Kysymys lastensuojeluilmoituksen tekemisen vastuusta oli monivalinta- kysymys. Vastausvaihtoehdoiksi annettiin rehtori, koulukuraattori, kouluterveydenhoitaja, luokanopettaja, koulupsykologi sekä avoin kohta, johon sai kirjoittaa oman vastauksensa. Rehtorin ja luokanopettajan vastanneista oli valinnut 83.3 %, koulukuraattorin ja kouluterveydenhoitajan 75% ja koulupsykologin 58.3%. Omia vastauksia tuli kuitenkin 4klp ja ne olivat hyvin samankaltaisia. Kolmessa omassa vastauksessa sanottiin vastuun olevan kaikilla, ketkä huolen havaitsevat ja yhdessä omassa vastauksessa sanottiin vastuun olevan ensisijaisesti rehtorilla ja opettajalla, tarvittaessa muilla henkilöillä.

13. Kenellä koulussa mielestäsi on vastuu lastensuojeluilmoituksen tekemiseen?

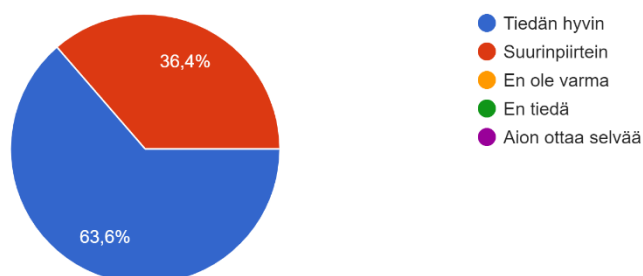
12 vastausta

Ilmoitusvelvollisuus ja sen tarkoitus oli hallinnassa 63.6% hyvin ja loppuilla 36.4% suurin piirtein. Muita kysymyksiä ilmoitusvelvollisuudesta ei kyselyssä ollut.

14. Tiedän mitä ilmoitusvelvollisuus tarkoittaa ja mitä se itseltäni vaatii.

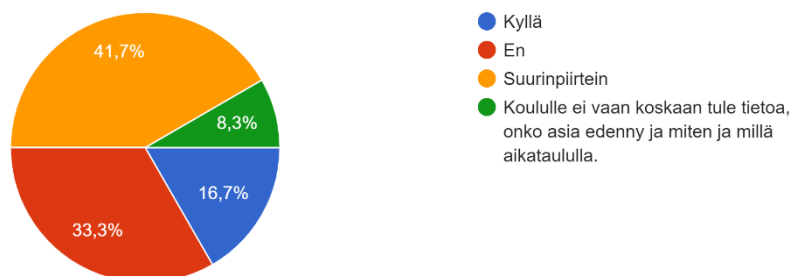
11 vastausta

Lastensuojeluilmoituksen jälkeen sosiaalitoimessa tapahtuva prosessi oli tiedossa 16.7% vastaajista. Suurin piirtein prosessin tiesi 41.7% ja 33.3% vastaajista kertoi ettei tiedä miten prosessi etenee. Kysymykseen saatiin myös yksi oma vastaus, jossa kerrottiin, ettei koulu saa tietoa onko asia edennyt miten ja millä aikataululla. Kysymyksen muotoilu jätti ehkä hieman epäselväksi oliko kyse ylipäätään lastensuojelun prosessin tuntemisesta, vai yksittäisen lastensuojeluilmoituksen jälkeisen prosessin kuluista ja mahdollisista toimenpiteistä.

15. Tiedätkö, miten prosessi lastensuojeluilmoituksen jälkeen etenee sosiaalitoimessa?

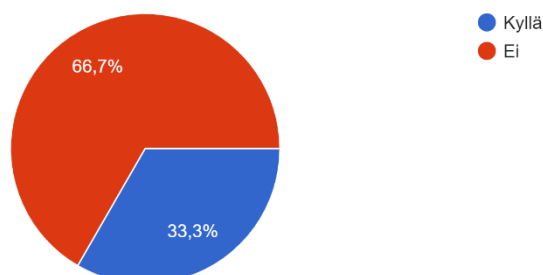
12 vastausta

Kolmannessa osiossa opettajilta kysyttiin myös ovatko he jonkun oppilaan kohdalla jääneet pohtimaan, olisiko lastensuojeluun pitänyt ottaa yhteyttä. Vastanneista opettajista yli puolet vastasivat ei, mutta 33.3% vastasivat kyllä.

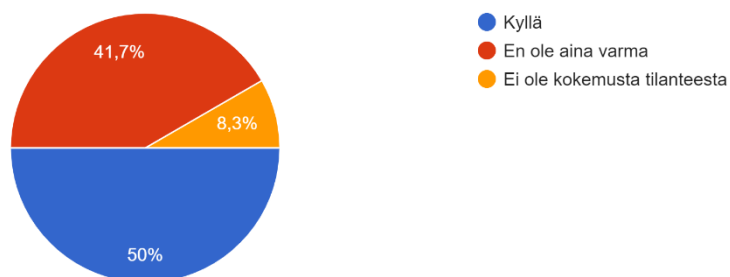
16. Olen jälkeinpäin jäänyt pohtimaan, olisiko jonkin oppilaan kohdalla pitänyt olla yhteydessä lastensuojeluun.

12 vastausta

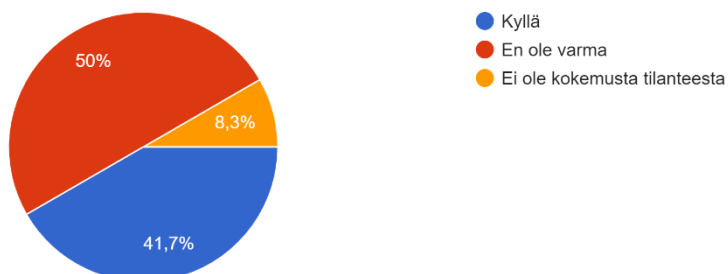
Sijoitettuna olevan oppilaan asioissa yhteydenpitotahoja on monia. Kysyttäessä opettajilta tietävätkö he kehen ottaa yhteyttä sijoitetun oppilaan arkisissa asioissa, vastaukset jakautuivat suht tasaisesti. Puolet vastanneista kertoivat tietävänsä, kun taas 41.7% eivät olleet varmoja. Kysymykseen saatiin myös yksi oma vastaus, jossa vastaaja kertoi, ettei hänellä ole kokemusta kyseisestä tilanteesta.

17. Tiedän kehen ottaa yhteyttä oppilaan arkisissa asioissa hänen ollessa sijoitettuna.
12 vastausta

Jatkokysymyksenä edelliseen, kysyttiin tietävätkö he missä asioissa olla yhteydessä sijoitetun lapsen sosiaalityöntekijään. Tässä vastaukset jakautuivat myös hyvin tasaisesti. Puolet vastanneista eivät olleet varmoja ja 41.7% kertoivat tietävänsä. Tässäkin kysymyksessä saatiin yksi ”Ei ole kokemusta tilanteesta” -vastaus.

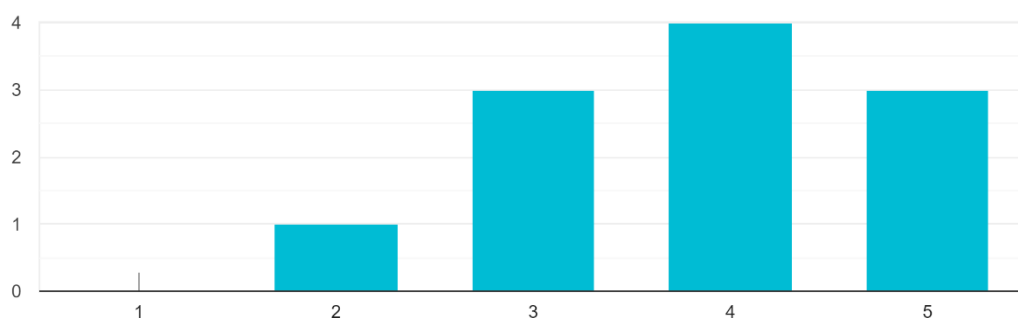
18. Tiedän missä asioissa ottaa yhteyttä sijoitetun lapsen sosiaalityöntekijään.
12 vastausta

Kyselyssä kysyttiin myös lastensuojelun/sosiaalitoimen käsittelystä opettajakoulutuksessa. Kysymykseen vastattiin lineaarisesti (1=kattavasti, 5=ei ollenkaan). Vastanneista 27.3% valitsi vaihtoehdon 5, eli yhteistyötä ei opettajakoulutuksessa käyty ollenkaan. 36.4% vastasi vaihtoehdon 4, 27.3% vaihtoehdon 3 ja 9.1% valitsi vaihtoehdon 2. Vastausvaihtoehto 1 (=kattavasti), ei saanut yhtään valintaa.

19. Onko yhteistyötä sosiaalitoimen kanssa käsitelty opinnoissasi?

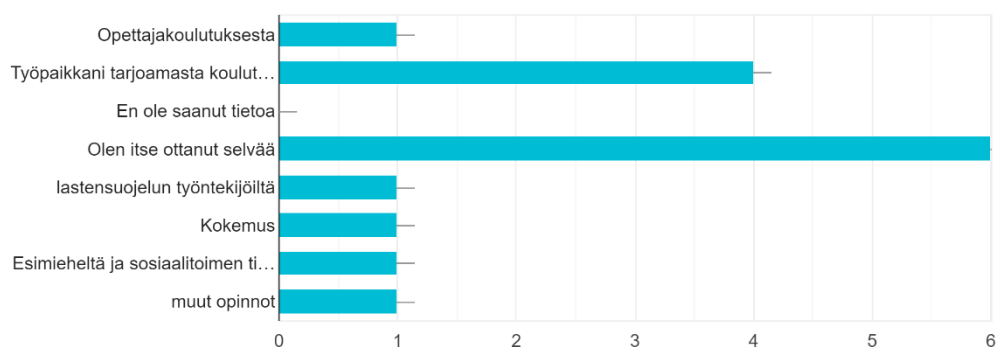
11 vastausta

Edelliseen kysymykseen jatkokysymyksenä, kysyttiin mistä opettajat ovat saaneet tietoa lastensuojelusta. Vastausvaihtoehdoiksi annettiin opettajakoulutuksesta, työpaikkani tarjoamasta koulutuksesta, en ole saanut tietoa sekä olen itse ottanut selvää. Eniten vastausvaihtoehdoista valittiin ”olen itse ottanut selvää”, sen valitsi 54.5% vastaajista. ”Työpaikkani tarjoamasta koulutuksesta” valitsi 36.4% ja ”opettajakoulutuksesta” valitsi 9.1%. Lisäksi saatiin myös muita vastausvaihtoehtoja kuten kokemus, muut opinnot, lastensuojelun työntekijöiltä sekä esimieheltä ja sosiaalitoimen tiedotteista.

20. Mitä kautta olet saanut tietoa lastensuojelusta?

11 vastausta

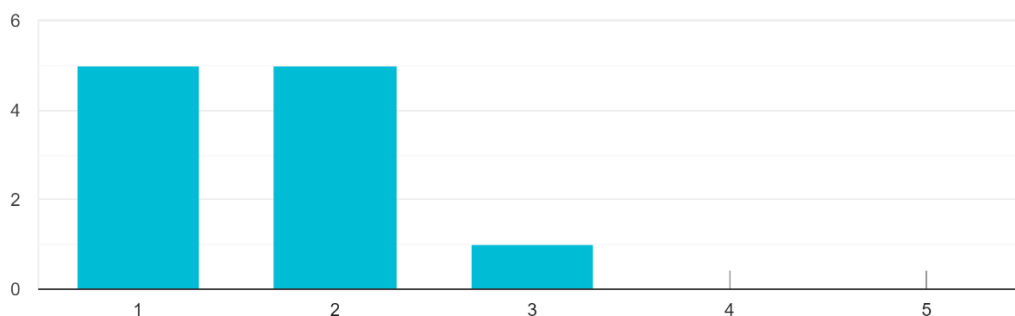

Kyselyssä kysyttiin myös kokevatko opettajat tarvitsevansa lastensuojelusta lisää tietoa. Kysymys oli lineaarinen ja vastausvaihtoehdot olivat 1= samaa mieltä ja 5=erimeiltä. Vastanneista lähes kaikki valitsivat vaihtoehdon 1 tai kaksi. Vain 9.1% valitsi vaihtoehdon 3. Muut vaihtoehdot eivät saaneet ollenkaan vastauksia.

21. Koen, että tarvitsisin lisää tietoa lastensuojelusta.

11 vastausta

Kyselyn lopussa oli mahdollisuus myös lisäkommenteille tai huomioille, johon tulikin kolme omaa vastausta. Kaikissa näissä näyttäytyi sosiaalitoimen kanssa tehtävä yhteistyö. Vastauksissa näkyi selvästi opettajien kaipaavan avoimempaa yhteistyötä ja tietojen jakamista lastensuojelun asiakkaina olevien oppilaiden asioita hoitaessa. Lisäkommenteissa tuotiin myös esille sitä, että vaitiolovelvollisuuden taakse verhoudutaan liikaa, kun molemmat tahot työskentelevät samojen lasten kanssa.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuksen vastaajamäärä jäi odotettua alhaisemmaksi. Vaikka kyselystä pyrittiin tekemään mahdollisimman helposti ja nopeasti vastattava, ei vastauksia saatu kokonaisuudessaan kahtatoista enempää. Mahdollisesti kiireinen aikataulu opettajilla ennen joulua vaikutti asiaan. Opinnäytetyön tilaajan eli Euran Kunnan yhteistyö -henkilön mukaan vastaukset kuitenkin riittivät, joten niitä lähdettiin analysoimaan sen mukaisesti.

Koska kyselyn tuloksia ei eritelty sen kummemmin koulujen, kuin yksittäisten vastaajien kesken, ei voida vahvistaa vaikuttiko pitkä kokemus opettajan työssä vastauksiin

tai oliko jollakin koululla toista enemmän tietoutta. Voidaan kuitenkin olettaa, että yli 15 vuotta opettajana toimineella henkilöllä saattaa olla kertynyt enemmän kokemusta lastensuojelusta, kuin juuri opettajauransa aloittaneella luokanopettajalla. Koska kyselyyn vastanneista yli puolet olivat olleet yli 15 vuotta opettajan tehtävissä, antoi se hieman ennako oletusta millä tasolla tietämyksen voisi olettaa olevan. Kaikista vastanneista kuitenkin vain puolella oli kokemusta sosiaalitoimen kanssa tehtävästä yhteistyöstä. Puolet kyselyyn vastaajista kertoi luokallaan olleen oppilaana lastensuojelun asiakas. Lähtökohtaisesti voidaan olettaa ainakin näiden opettajien tehneen yhteistyötä sosiaalitoimen kanssa. Tästä voidaan päätellä, ettei kokemusta yhteistyöstä sosiaalitoimen kanssa ollut kovin paljoa sellaisilla opettajilla, joiden luokalla ei lastensuojelun asiakasta ole ollut.

Avoimet kysymykset osiossa kaksi saivat opettajilta hyvin yhdenmukaisia vastauksia. Koulun roolin koettiin olevan hyvin suuri lastensuojelun kentällä, sillä opettajat tuntevat oppilaansa ja näkevät heitä päivittäin. Tämä näyttäytyy hyvin myös lastensuojelun puolella. Kouluikäisten lasten elämässä koulu on hyvin suuressa roolissa, sillä lapset viettävät siellä suuren osan arjestaan. Siksi myös opettajien havainnot lapsesta ja hänen käytöksestään ovat merkittäviä. Kyselyyn vastanneet opettajat kokivat huolta herättävät asiat hyvin samanlaisina ja huolen herätessä toimisivat suhteellisen samankaltaisesti toisiinsa verrattuna. Tästä voidaan ehkä päätellä, että joko kouluissa on yhdenmukaiset ohjeet tilanteisiin, joissa huolta herää tai opettajilla on samanlaiset ajatusmallit koulusta riippumatta.

Vaikka vastauksissa selkeästi näkyi koulun tärkeys lastensuojelun kentällä, jakoi kysymys ennaltaehkäisevästä lastensuojelusta koulussa paljonkin vastauksia. Suurimassa osassa vastauksista näkyi kuraattorin ja psykiatrisen sairaanhoitajan palvelut, jotka ovatkin näkyviä ja konkreettisia toimia, joilla oppilaiden ongelmiin voidaan puuttua. Kuitenkin muutamassa vastauksessa näyttäytyi laajakirjo erilaisia keinoja, joilla ennaltaehkäisevää lastensuojelua voidaan toteuttaa. Tämä antoi ehkä hieman sellaisen kuvan, että vaikka sitä kouluissa paljon tapahtuukin, eivät opettajat ehkä miellä näiden toimien olevan myös ennaltaehkäisevää lastensuojelua.

Kysymykset lastensuojeluilmoitukseen liittyen aiheuttivat hajontaa vastauksissa kahden suuntaan. Hieman reilu puolet vastanneista kertoi itsellään olevan kokemusta

ilmoituksen tekemisestä, kun taas toisella puolella kokemusta ei ollut. Koska samat vastausprosentit toistuivat eri kysymyksissä, voidaan päätellä kokemuksen vaikuttaneen esimerkiksi siihen, kokeeko osaavansa tehdä lastensuojeluilmoitusta tai miten hyvin tietää ilmoitusvelvollisuuden tarkoituksen. Huolen havaitseminen ja lastensuojeluilmoituksen tekeminen sekä ilmoitusvelvollisuuden ymmärtäminen ovat yksiä opettajan tärkeimpiä työvälineitä lastensuojeluun liittyen. Koska kynnys ilmoituksen tekemiseen koettiin hyvin vaihtelevasti, on todennäköistä, että opettajat kokevat myös lastensuojeluilmoitukseen ”tarvittavan” huolenmäärän hyvin vaihtelevasti. Toinen opettaja saattaa ottaa yhteyttä lastensuojeluun herkemmin kuin toinen. Toivottavaa olisi, ettei lastensuojeluilmoituksen tekemiseen olisi liian korkeaa kynnystä, eikä opettajan tarvitsisi jälkeinpäin jäädä pohtimaan ”olisiko sittenkin pitänyt ottaa yhteyttä sosiaalitoimeen?”. Jos asia mietityttää, ei sitä kannata jäädä pitkäksi aikaa pohtimaan. Ilmoitus kannattaa tehdä aina, jos kokee että siitä voisi olla apua.

Lastensuojeluilmoituksen jälkeinen prosessi sekä yhteistyö sosiaalitoimen kanssa oli osalle opettajista tuttua ja osalle vieraampaa. Koska kysymyksissä toistui suht samat vastausprosentit kuin kokemuksesta lastensuojelun asiakkaana olevasta oppilaasta, heräsi ajatus näiden asioiden yhteydestä. Jos on tehnyt yhteistyötä, ollut yhteydessä sosiaalitoimeen tai muihin lastensuojelun organisaatioihin, on varmasti helpompi hahmottaa lastensuojelun asiakkaana olevan oppilaan verkoston toimintaa.

Kyselyn perusteella opettajien lastensuojelun tietämys on hyvin vaihtelevaa. Monet kysymykset tutkimuksessa jakoivat kyselyyn vastanneet opettajat melko kahtia. Jotkin asiat, kuten nimetön yhteydenotto sosiaalitoimeen oli suurimmalla osalla tiedossa, kun esimerkiksi noin puolet vastaajista eivät olleet varmoja osaisivatko tehdä lastensuojeluilmoituksen tilanteen tullessa. Tieto lastensuojelusta opettajille on tullut suurimmaksi osaksi joko työkavereilta, esimieheltä tai sosiaalitoimen henkilökunnalta. Kaikki vastaajista kuitenkin toivoivat asian tiimoilta lisää tietoa ja infoa. Osalle työpaikka olikin tarjonnut koulutusta, mutta mielestäni sellaisen pitäisi kuulua jokaiselle opettajalle. Myös esimerkiksi sosiaalityöntekijän tai muiden lastensuojelun ammattilaisten käynti opettajien koulutuspäivillä olisi varmasti hyvin hedelmällistä. Kysyttävää riittäisi varmasti puolin ja toisin. Samalla se ehkä lieventäisi koulun ja lastensuojelun ammattilaisten kuilua ja parhaassa tapauksessa lisäisi yhteistyötä ja sen sujuvuutta, jota opettajatkin sanoittivat kaipaavansa.

LÄHTEET

- Ekebon, U., Helin, M & Tulusto, R. (2000). Satayksi kouluongelmaa. Edita.
- Eriksson, E & Arnkil, T. (2005). Huoli puheeksi. Stakes.
- Euran kunta. (n.d). Peruskoulut. Haettu 23.11.2021 osoitteesta <https://www.eura.fi/varhaiskasvatus-ja-koulutus/perusopetus/koulut/>
- Huhtanen, K. (2007). Kun huoli herää. Ps-kustannus.
- Ihalainen, J. & Kettunen, T. (2016). Turvaverkko vai trampoliini. Sanoma.
- Janhukainen, M. (2012). Lasten erityishuolto ja -opetus suomessa.
- Lapsen oikeuksien sopimus 60/1991. https://finlex.fi/fi/sopimukset/sops-teksti/1991/19910060/19910060_2
- Lastensuojelulaki 417/2007. Haettu 12.10.2021 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>
- Mahkonen, S. (2003). Lastensuojeluilmoitus. Edita.
- Mahkonen, S. (2014). Uusi oppilashuoltolaki työvälineenä. Edita.
- Opetushallitus. Oppimisen ja koulunkäynnin tuki ja oppilashuolto. Haettu 14.10.2021 osoitteesta <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/oppimisen-ja-koulunkaynnin-tuki-ja-oppilashuolto>
- Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013. Haettu 11.11.2021 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2013/20131287>
- Puonti, A., Saarnio, T & Hujala, A. (2004). Lastensuojelu tänään. Tammi.
- Pätäri, T., Ylikännö, M., Virtanen, P., Rousu, S & Kurttila, T. (2018). Tahto tehdä toisin. Tietosanoma.
- Taskinen, S. (2012). Lastensuojelulain soveltaminen. Sanoma PRO.
- Terveyden ja hyvinvoinin laitos. (2018). Yhteisestä työstä hyvinvointia - opiskelu- huoltoryhmä perusopetuksessa. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/136782/Ohjaus%202018_009_verkko_20180117.pdf?sequence=4&isAllowed=y
- Valli, R & Aaltola, J. (2015). Ikkunoita tutkimusmetodeihin. Ps-kustannus.
- Vehkalahti, K. (2014). Kyselytutkimukset mittarit ja menetelmät. Finn Lectura.